

Jaschikosan, szépen „elmesélt” kisképzős könyvműves szakosztály

Avagy Jaschik Álmos után szabadon: Tóth Yoka Zsolt és Balogh Sándor írása

Hol volt, hol nem volt... 2007-ben múlt százéves a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola (Kisképző) könyvműves szakosztálya. Nos, ez tényleg olyan, mint egy szép magyar mesekönyv „felütése”. (Sajnos, 1997-től szinte nem is telt el úgy egyetlenegy tanévünk kezdete sem, hogy „valamilyen hírnök” ne hozott vagy küldött volna olyan rémisztő mesét, hogy most már biztos... „Meg fogják szüntetni ezt a könyvműves szakképzést is!” Most 2011... Könyvműves szak ismét csak folyt. köv. Ugyanúgy, mint a mesében... a jó elnyeri méltó jutalmát... s boldogan éltek, ameddig...

A Török Pál utcában, az eddigi évtizedekben, minden év decemberének első szombat délelőttjén egy úgynevezett „nyílt napot” rendeztünk az általános iskolát végző tanulók részére. Könyvműves szakosztályunk felsőbb éves diákjai ezen alkalmakkor mindig egy kis szakmai bemutatóval kedveskedtek a leendő „golyáknak” és a kedves szüleiknek. Ilyenkor nagyon

a mi szakunkra bekerülni. Mindezek után még nehezebb az eddig még csak könyveket olvasgató és nézegető 14–15 éves gyermeknek a könyvműves, grafikus-illusztrátor mesterség alapjait megtanulni. De az egy csöppet sem mese, hogy aki szorgalmasan elsajátítja a szakmai fogásokat, az bizony már 17–18 évesen igazi könyvművészeti alkotásokat hoz létre! Ezzel az itt szerzett tudással akkor már meséket, verseket, novellákat, regényeket illusztrál, könyvet tervez, készít... Néha még „csak azért is”, hogy ezzel a képzettségével mostantól már ő csillogtathassa meg a kíváncsi (kortárs) gyermekek és felnőttek tekintetét...

T. Y. Zs.: A szakunkon tanuló 9. osztályos diákok grafikai alapozó feladatokkal kezdik a könyvműves képzésüket. Manuálisan készített grafikai feladatlapokon, vonal és kör ritmusgyakorlatokon, fegyelmező gyakorlatsorozatokon a tervezőművészetben már régóta ismert

A 2011. tanév végi kiállítás fotója

sok gondoskodó édesanya és apuka szemében látom felcsillanni a „reményt”, hogy hátha az ő szemefénye, a drága kis fiókája talán éppen ezt a szakot választja, és az itt látott, bemutatott tizenkét művészeti szakképzés közül majd „könyves” lesz. Persze, nehéz a csemetéknek a felvételinkre felkészülni. Nehéz az alkalmassági, felvételi vizsgát sikeresen teljesíteni, majd éppen

A 2011. tanév végi kiállítás fotója

A 2011. tanév végi kiállítás fotója

eszközöket ismerik, alkalmazzák a precíz, tervezői kivitelezéshez. Tehát a műszaki rajzlapon az ábrázoló geometria eszközeit, úgymint vonalzókat, csőtollat, pauszpapírt használnak szakszerűen. Az egyszerű kompozíciós gyakorlati lapokat tussal, fekete-fehérben, majd színes papírapplikációban készítik el. Betűanatómiai alapok, monogramtervezés, grafikai kivitelezés, majd egy-egy szabadon választott „mese” iniciálé készítése az elsőéves feladatsor. Amit természetesen a tanév végén rendezett kiállításunkon be is mutatnak.

B. S.: Megismerkednek a könyvműves műhely szerszámaival, eszközeivel, kiségeivel, és elsajátítják szakszerű használatukat, a hajtogatócsontot maguk igazítják, csiszolják kézhez. Mik voltak az első íráshordozók és a sokszorosítás korai formái? Mi a könyv, és hogyan alakult ki mai alakja? Hogyan készül a papír? Milyen anyagok és mértékek ismerete szükséges egy könyv előállításához, mit jelent az A4, a rizsma, a kantni? Milyen részekből áll a könyv, az ívektől a védőborítóig és milyen munkafázisokkal állítjuk elő? A válaszokat rajzaikkal kiegészítve a maguk készítette munkafüzetben rögzítik, és folyamatosan vezetik az elkövetkező években.

Belekóstolnak a különböző kézi papírfestési, márványozási technikákba, megtanulnak pontosan szabni, hajtogatni, kaszírozni és fűzni. Dobozt és könyvmaketteket készítenek, amit a saját tervezésű monogramjuk kliséjének festéknyomatával díszítenek.

A cél az első évben az alapszintű kézi (szortiment) könyvkötői ismeretek elsajátítása, az eszközök biztonságos használatának begyakorlása, a tűtől a kézi lemezollóig.

T. Y. Zs.: A 10. osztályos diákok nemes grafikai alapozó feladatokkal kezdik az újabb évet. Természetesen továbbra is manuálisan készített grafikai feladatlapokon tussal, páccal, tintával és rajztollal gyakorolják a grafikus rajztechnikát, azaz a vonal-tónus grafikát. A képi ábrázolást, a sokszorosított grafikában és a művészettörténetből már régóta ismert eszközöket, technikákat ismerik, alkalmazzák a grafikai lapok kivitelezéséhez. Tehát a nyomdai technikákhoz rézlemez előkészítenek, alapoznak, karcolnak, maratnak, majd a „festékezés” után „csillagprésen” nyomtatnak szakszerűen.

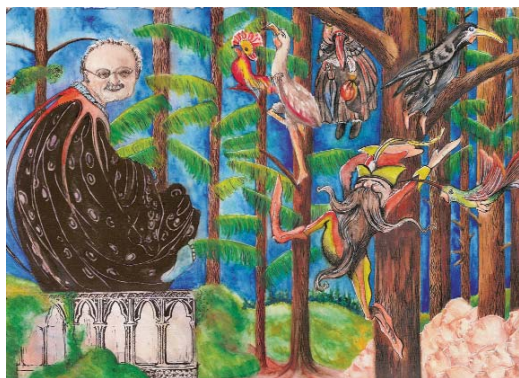
A rézkarc, mélynyomás egyéb technikáit is megismerik, úgymint például az „akvatintát”. Aztán a magasnyomás technikájához ecsetrajzzal gyakorlati lapokon, tussal, fekete-fehérben, majd a „mintarajzok” alapján egy-egy linómetsetet készítenek el. Betűanatómiai ismereteiket szélesítve könyvborítót, védőborítót terveznek, illusztrálnak, és az egy-egy szabadon választott könyv „arcát” „tipografizálják”. Több esetben festék- és fólianyomás technikájával, kézi szedéssel vagy klisényomtatással. Természetesen a másodikéves feladatsor is az év végi kiállításon kerül bemutatásra.

A 2011. tanév végi kiállítás fotója

B. S.: A második év a könyvkötészeti ismeretek tágitására és elmélyítésére szolgál. Különböző laminálási, bigelési, tűzési, spirálozási, stancolási technikákat sajátítanak el, a megfelelő gépek, eszközök kezelésével együtt. Bevezetést nyernek a gépi és kézi aranyozásba, fixálóanyagok és festékfóliák használatába. Természetes és szintetikus ragasztók tulajdonságait ismerik meg, és készítenek elő a kivitelezendő munkafázisoknak megfelelően, legyen az keményítő, zselatin vagy metilcellulóz. A szalagra varrástól eljutnak a fűzőállvány használatáig, áthajtott előzőekkel, befűrésztelt zsineggel. Szabadon választott íves könyvtest elemeire bontanak, javítják a könyvtest esetleges sérüléseit, és szaktanári irányítás mellett újrafűzik. A készítendő fél- vagy egészvásznon kötésnek már igazodnia kell a könyv tartalmához, stílusához, a védőborítóval együtt kell esztétikus megjelenést mutatnia. Egyúttal alapfokú restaurálási képzést kapnak állományvédelemből, a papírsavasodás okairól, a beavatkozás etikai feltételeiről. Foglalkoznak a kötésstílusok koronkénti változásaival és a nyomdászat megjelenésével, a „fekete művészet” kezdetivel. A 9–10. osztályban a könyvműves gyakorlati képzést Nagy Zoltán szakoktató vezeti.

T. Y. Zs.: A 17–18 éves, 11. osztályos könyvműves diákok már komoly tervezőgrafikai és illusztrációs feladatokat oldanak meg. Minden évben a „harmadéves” tanulók egy éppen aktuális, a magyar irodalmi, hazai könyvművészeti vagy elsősorban magyarországi művészettörténeti szempontból jelentős művész életművéből egy-egy alkotást dolgoznak fel. (Például 2007-ben Jaschik Álmosnak, a könyvműves szak létrehozójának a tiszteletére, azaz a Könyvműves szak

Tóth Gabriella: Jaschik Álmos-parafrázis

Szalay Cynhtia: Jaschik Álmos-parafrázis

centenáriumra készítettek el több könyv- és illusztrációs tervet, más néven „parafrázist”. De Kassák Lajos, Lengyel Lajos, Moholy-Nagy László műveit is már több alkalommal feldolgozták, újra „felfedezték” az érettebb gondolkodású könyvszakos tanulók.

B. S.: Ebben a tanévben egyrészt tovább finomodnak a hagyományos technológiák alkalmazásai, másrészt kirándulásokot tesznek az orientális és keleti kötéstechnikák megismerésére. Készítsenek akár bordára varrott bőrkötést, akár csuklyáskönyvet vagy japánkötést, a szerkezethez és stílushoz igazodó anyagokat és technológiát kell alkalmazniuk, legyen az bőrnýíllásos előzők, kézzel varrott oromszegő vagy aranymetszés. Nemcsak a bőrök fajtáit és előállításuk módját tanulják meg, hanem a gyakorlati bőrművészségbe is belekóstolnak: festenek, batikolnak, serfelvek, vaknyomást, aranyozást készítenek.

Továbbá minden tanulónak ugyanahhoz a megadott könyvtesthez kell kötetést terveznie és kiviteleznie, a cél az elsajátított tudás felmérése és az egyéni stílus, ízlés megjelentetése, a „megrendelő” igényének figyelembevételével. Az egyetemes könyvművészség és nyomdászat történetébe szervesen illeszkedő magyar alkotók, művek és sajátosságaik tudása követelmény a szakon. Koncsánszki Iri tanárnő ettől az évtől segíti gazdag szakmai tapasztalataival a gyakorlati képzést.

T. Y. Zs.: A negyedik évben a 12. osztályosok, már a továbbtanulásra is gondolva, olyan egyéni feladatokkal foglalkoznak, amelyekkel elsősorban a művészeti egyetemek, főiskolák különböző szakágaira készülnek. Sajnos, a hazai felsőoktatásban nincs könyvműves képzés... No,

de büszkén állíthatjuk, hogy a „könyvszakon” végzett tanulóink mind a Magyar Képzőművészeti Egyetemen, annak majd minden szakán megtalálhatók, úgy a MOME alkalmazott művészeti szakjain, valamint az ország összes művészeti főiskoláin tanulnak tovább! Szerencsére az sem ritka, hogy az ELTE-n vagy a BME-n is felvételt nyertek egykori „kisképzős könyvművesek”.

B. S.: Ez az év a letisztult módszerességről és az egyéni kifejezőmódok alkalmazásáról szól. A könyv kivitelezéséhez tervet kell készítenie a tanulóknak, anyagpróbákat végeznie és bemoделlezni a tárgyat, hogy előre felmérhető legyen megjelenése és működése a tárgynak. A technológiai folyamatokat dokumentálnia kell fotókkal, rajzokkal, leírással és indokolással. Ugyanakkor lehetőséget kapnak a tradicionális könyvkötéstől eltérő anyagtársítások és technikák kipróbálására, kísérletezésre, objektok készítésére. A művészkönyv kifejezés gyűjtőfogalom, mi a hangsúlyt a tudatos alkotásra helyezzük, és ragaszkodunk a könyv használati tárgy funkciójához, legyen olvasható, lapozható, kézbe vehető és mindennekfelett esztétikai igényt jelenítsen meg. Nem vagyunk azonban szakbarbárok, szabad utat adunk a kreativitásnak, ha művészi érték keletkezik általa.

A tanulóknak kitekintéssel kell rendelkeznie a kezdetektől a kortárs könyvművészetig bezáróan, a Book of Kellstől Tini Miura munkásságáig.

T. Y. Zs.: Végzőseink a 13. osztályban már az OKJ-s „vizsgaremekkel” és az iskolánk „tanulmányi versenyére” készítenő műveikkel foglalkoznak. Szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy a magyar könyvművészet egy-egy remekműve készül el ilyenkor évről évre. (Talán ezt a cikkhez mellékelte fotográfiák is megerősítik.)

B. S.: A záróévben tételenként kidolgozzák és átveszik az írás-, könyv-, tipográfia- és nyomdászattörténet korszakait, jellemző stílusjegyeikkel,

Kovács Vörös Réka: Lengyel Lajos-parafrázis

ornamentikáival és képviselőivel, Koncsánszki Iri tanárnő irányítása mellett. A vizsgamunka elkészítésével a tanuló az elsajátított szakmai tudásáról és alkotói tehetségéről, képességéről ad számot. A saját könyv a betűtervezéstől, illusztrációkészítéstől a szövegszerkesztésig, a nyomdai vagy számítógépes sokszorosításig és az egyedi kivitelezésig terjedő spektrumban valósulhat meg. Az eredmény lehet sokszorosításra alkalmas nyomtatvány éppúgy, mint egyedi művészeti alkotás. A kész mű prezentálása dokumentumokkal, fotókkal, rajzokkal és a bemutatás méltó installációja, paszpartuzása elengedhetetlen. Az önállóan alkotott tárgynak képviselnie kell a készítő egyéniségét, véleményét, könyv vagy a könyvművészethez kapcsolódó grafikai formában. A végzős tanuló ismereteinek felhasználásával képessé válik tárgyak tervezésére és akár kivitelezésére is, a színházi díszlettől a Tűzhangyáig*.

* *Tűzhangya: Rakonczay Gábor egykori könyvműves diákunk saját tervezésű és építésű „óceánjáró” evezős hajójának a neve... Amellyel 2007-ben ketten, azaz egy szintén egykori „kisképzős-festőszakos” leánnyal (aki azóta már a Gábor felesége: Rakonczay Viktória) áttevették az Atlanti-óceánt!*

